

การศึกษากับการจัดการความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทย Education and the Political Conflicts Prevention in Thailand

วรุฒม์ อินทฤทธิ์¹

¹ครุศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) สังคมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา (วิทยานิพนธ์ระดับดีมาก) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

บทคัดย่อ

ความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยเป็นความขัดแย้งที่มีพื้นฐานมาจากความแตกต่างทางด้านอุดมการณ์ ประสพการณ์และความคิดเห็นทางการเมือง ความขัดแย้งทางการเมืองได้วิวัฒนาการจากความขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครองเป็นความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับประชาชนและนำไปสู่การกระทำรุนแรงต่อกัน บทควมฉบับนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาและรวบรวมพัฒนาการความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พร้อมทั้งเสนอแนวทางการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งผ่านกระบวนการจัดการศึกษาซึ่งสามารถดำเนินการได้ในทุกระดับของการศึกษา ได้แก่ 1) การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้สันติศึกษาในชั้นเรียน 2) การสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน และ 3) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนกลางในมหาวิทยาลัยซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อสร้างความปรองดองและความเข้าใจอันดีระหว่างกัน เพื่อให้ทุกคนในสังคมเคารพในสิทธิ เสรีภาพ กฎหมายและสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยครูและคณาจารย์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้กระบวนการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการความขัดแย้ง / การเมืองไทย / การศึกษา

Abstract

The political conflict in Thailand is basically developed from the different political ideals and experiences among groups of people. There have been evolved from the conflict between elite groups to the conflict between two groups of citizen. These conflicts led to the several acts of violence in Thailand. The article emphasis on education and compile political conflict features in Thai society which have occurred in the past until now. Moreover, this also provide information about the role of education to resolve political conflicts. The education conflict prevention can be conducted at all levels of education by 1) to teach peace education in the classroom 2) to establish democratic culture in the school and 3) to provide mediation and negotiation program in the university. The objective of this article were to build harmony and mutual understanding and were to encourage everyone to respect rights, liberty and laws and to live happily and sustainably. Teachers and lecturers are key figures in enhancing students to learn the process of conflict management creativity.

Keywords: conflict management / Thai politics / education

บทนำ

ความขัดแย้งทางการเมืองเป็นความขัดแย้งทางสังคมประเภทหนึ่งที่เกิดจากความแตกต่างทางด้านความคิดเห็น อุดมการณ์ทางการเมือง รวมถึงความไม่สมดุลระหว่างความต้องการของประชาชนกับการใช้อำนาจของรัฐ หากพิเคราะห์ถึงสาเหตุพื้นฐานของความขัดแย้งทางการเมืองแล้วพบว่า ความขัดแย้งทางการเมืองนับเป็นเรื่องธรรมชาติที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับอารยธรรมของสังคมมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมที่มีความหลากหลาย เช่น สังคมประชาธิปไตย (Gollob, et al, 2010) และมีสาเหตุจากปัจจัยพื้นฐานดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สาเหตุของความขัดแย้งขัดแย้งในสังคม

ทรัพยากรมีจำกัด	การไม่บรรลุความต้องการขั้นพื้นฐาน	ความแตกต่างด้านค่านิยม
- ด้านเวลา	- ด้านความเป็นเจ้าของ	- ด้านความเชื่อ
- ด้านเงินทอง	- ด้านอำนาจ	- ด้านการให้ความสำคัญ
- ด้านทรัพย์สิน	- ด้านเสรีภาพ	- ด้านหลักการ
	- ด้านความบันเทิง	

(ที่มา: Crawford and Bodine, 1996, p.8)

จากตารางดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ความแตกต่างด้านเศรษฐกิจ การไม่บรรลุความต้องการขั้นพื้นฐานและความแตกต่างด้านค่านิยมได้นำไปสู่ความไม่ลงรอยกันของคนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ที่เกิดขึ้นโตมาในสภาพสังคมที่ต่างกัน คนรุ่นเก่าอาจจะมีประสบการณ์พิเศษหรือผ่านการต่อสู้ในทางการเมือง การทำสงครามหรือการก่อกวนซึ่งจะนำมาซึ่งความสงบสุขมาสู่สังคม บุคคลกลุ่มนี้ย่อมมีค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคมที่เชื่อมั่นว่าเป็นสิ่งถูกต้องและควรดำเนินต่อไป แต่เมื่อเวลาผ่านไป เมื่อคนรุ่นใหม่เกิดขึ้น พวกเขาเหล่านั้นก็มีโลกทัศน์ค่านิยมและบรรทัดฐานต่างจากที่เคยมีมาในอดีต ความแตกต่างด้านประสบการณ์ระหว่างคนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่าจึงเป็นประเด็นปัญหาและแสดงออกมาเป็นรูปธรรมในแง่ของพฤติกรรม (ลิขิต ธีรเวคิน, 2557) ซึ่งในสังคมไทยปัจจุบันมักจะแสดงออกมาในรูปแบบการชุมนุมประท้วงของกลุ่มคนที่ไม่เห็นด้วยกับกระทำของรัฐบาลและนำไปสู่การกระทำความรุนแรงระหว่างกัน ดังสะท้อนได้จากเหตุการณ์การประท้วงในรอบ 10 ปีทั้งการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยที่ออกมาต่อต้าน “ระบอบทักษิณ” จนนำไปสู่การทำรัฐประหารเพื่อยุติความขัดแย้งชั่วคราวในปี พ.ศ. 2549 เหตุการณ์การสลายการชุมนุมของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติในปี พ.ศ.2553 ที่มีผู้เสียชีวิตถึง 92 คนนับเป็นการสูญเสียมากที่สุดตั้งแต่ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2553) และการชุมนุมประท้วงของคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือ กบปส. ที่ยกระดับจากการคัดค้านพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมเป็นการขับไล่รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตรจนนำไปสู่ความรุนแรงและการทำรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 เหตุการณ์ชุมนุมทางการเมืองเหล่านี้ไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ความมั่นคงและความน่าเชื่อถือของประเทศอีกด้วย ดังนั้น ความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยที่แสดงออกมาในรูปแบบความรุนแรงจึงจำเป็นที่จะต้องได้รับการแก้ไขจากต้นเหตุ คือ การเตรียมพลเมืองด้วยการอบรมและฝึกฝนให้เยาวชนที่จะเติบโตเป็นกำลังของชาติให้เรียนรู้วิธีการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ในอนาคต

พัฒนาการความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทย

ความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยที่ปรากฏออกมาเชิงพฤติกรรมและความรุนแรงไม่ได้เพิ่งเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา แต่จากการศึกษาพัฒนาการความขัดแย้งทางการเมืองตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในปี พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบันแล้ว พบว่า รูปแบบความขัดแย้งทางการเมืองมีมาอย่างต่อเนื่องและได้ขยายออกไปกว้างมากขึ้นตามลำดับ ดังนี้

ในช่วงสามทศวรรษแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ความขัดแย้งทางการเมืองยังคงจำกัดอยู่ในวงแคบ โดยเป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มขุนนางในระบอบเก่ากับคณะราษฎรหรือกลุ่มบุคคลรุ่นใหม่ ผู้ได้รับแนวคิดการปกครองแบบประชาธิปไตยจากชาติตะวันตกและต้องการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง ความขัดแย้งได้นำไปสู่เหตุการณ์ความรุนแรงหลายครั้ง ทั้งเหตุการณ์กบฏบวรเดชในปี พ.ศ. 2476 เหตุการณ์กบฏ 18 ศพในปี พ.ศ.2481 และยังเป็นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวสละราชบัลลังก์ ต่อมาเมื่อประเทศไทยเข้าสู่ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ความขัดแย้งทางการเมืองได้พัฒนาเป็นการแข่งขันทางด้านอำนาจ ผลประโยชน์และอุดมการณ์ทางการเมืองของชนชั้นนำ ดังที่ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2546) ได้แบ่งกลุ่มอำนาจทางการเมืองที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของการเมืองไทยหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็น 3 กลุ่ม คือ

- 1) กลุ่มที่แนวคิดทางการเมืองเป็นแบบเสรีนิยมและสังคมนิยม นำโดยนายปรีดี พนมยงค์
- 2) กลุ่มที่มีแนวคิดทางการเมืองเป็นแบบอนุรักษนิยมนำโดยนายควง อภัยวงศ์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชและสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์

- 3) กลุ่มอำนาจนิยมและทหารที่นำโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ความแตกต่างด้านอุดมการณ์ทางการเมืองของทั้งผู้นำทั้งสามกลุ่มได้นำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองทั้งในรูปแบบของการทำรัฐประหารและการก่อกบฏอีกหลายครั้งทั้งการทำรัฐประหารรัฐบาลพลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ในปี พ.ศ. 2490 กบฏวังหลวงในปี พ.ศ.2492 และกบฏแมนฮัตตันในปีพ.ศ.2494 อันมีเป้าหมายสำคัญเพื่อแย่งชิงความได้เปรียบทางการเมืองและมีผลประโยชน์เฉพาะหน้าเป็นเครื่องมือในการกำหนดความสัมพันธ์ (ชาลววิทย์ เกษตรศิริ, 2544) ความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงกล่าวได้ว่าเป็นความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างชนนำทางการเมืองกับชนชั้นนำทางการเมือง โดยที่ประชาชนทั่วไปหรือ “ราษฎร” ไม่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองมากนัก

ต่อมาเมื่อรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในปี พ.ศ. 2504 ต่อเนื่องมาจนถึงรัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร ส่งผลเกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจรวมทั้งด้านการศึกษาครั้งสำคัญ เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอย่างกว้างขวางมากขึ้น นอกจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และมหาวิทยาลัยศิลปากรที่ได้ก่อตั้งก่อนหน้านี้แล้ว รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจรยังมีนโยบายสำคัญในการขยายการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยไปยังภูมิภาคต่างๆ ทั่วทั้งประเทศ ส่งผลเกิดพลังนิสิตนักศึกษา ปัญญาชนและชนชั้นกลางในสังคมที่มีความตื่นตัวทางการเมืองและความต้องการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของประเทศไทยไปสู่การจัดตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย หรือ ศนท. ในปี พ.ศ.2513 นิสิต นักศึกษาและประชาชนผู้ได้รับการศึกษาสมัยใหม่เหล่านี้ได้มีบทบาทสำคัญที่กลายคู่ขัดแย้งทางการเมืองกับรัฐบาลทหาร จนนำไปสู่การเรียกร้องประชาธิปไตยในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 (ปิยะนาค บุนนาค, 2550) และสืบเนื่องมาจนถึงการเรียกร้องประชาธิปไตยในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ในปี พ.ศ. 2535 ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นเหตุการณ์ที่รวมตัวต่อต้านรัฐบาลทหารที่ประกอบด้วยชนชั้นกลางเป็นหลัก (เนาว์วรรณ กลิ่นรัตน์, 2550) การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการขยายโอกาสทางการศึกษาจึงเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดนิสิต นักศึกษาและชนชั้นกลางเมืองเข้ามาเรียกร้องอำนาจทางการเมืองจากรัฐบาลทหาร รูปแบบของความขัดแย้งทางการเมืองหลังการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจนถึงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬจึงไม่ได้จำกัดอยู่ระหว่างชนชั้นนำทางการเมืองเท่านั้น แต่ประชาชนและชนชั้นกลางได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวางมากขึ้นอีกด้วย

ขณะที่ความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบันซึ่งปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนภายหลังรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร มีรูปแบบของความขัดแย้งที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะความขัดแย้งไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มชนชั้นปกครองหรือเป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้นกลางกับรัฐบาลเท่านั้น แต่ความขัดแย้งทางการเมืองได้พัฒนาเป็นความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับประชาชนด้วยกัน ดังที่เกษียร เตชะพีระ (2553) อธิบายถึงความขัดแย้งทางการเมืองของไทยในปัจจุบันว่า ภาวะวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างทางการเมืองครั้งสำคัญ เมื่อนายทุนใหญ่และชนชั้นนำเดิมของไทยจำนวนมากได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจ จึงเป็นโอกาสให้กลุ่มนายทุนใหม่ที่รอดพ้นจากวิกฤติเศรษฐกิจ นำโดย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรได้เข้ามาสร้างอำนาจทางการเมืองแทนกลุ่มชนชั้นนำเดิมและนำไปสู่การสถาปนา “ระบบทักษิณ” ในช่วงปี พ.ศ.2546-2549 การใช้อำนาจรัฐอำนาจทุนจากนโยบายประชานิยมในสมัย พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรได้ส่งผลประโยชน์โดยตรงไปยังประชาชนชาวรากหญ้าในสังคม ทำให้แรงงานภาคเกษตรกรรมและคนจนชายอันเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศมีบทบาทในการต่อสู้เพื่อเข้าร่วมกระบวนการทางการเมืองมากขึ้น ลักษณะของความขัดแย้งทางการเมืองจึงเป็นความขัดแย้งที่เกิดจากกระบวนการเปลี่ยนย้ายอำนาจ (power shift) จากกลุ่มชนชั้นนำเดิม ข้าราชการ คนชั้นกลางที่มีอำนาจทางการเมืองเดิม ไปยังกลุ่มอำนาจทุนใหญ่ คนจนเมือง คนรากหญ้าที่มีทุนทรัพย์และคะแนนเสียงมากกว่า โดยทั้งสองกลุ่มมีอุดมการณ์ทางการเมืองและเป้าหมายที่แตกต่างกัน ขณะที่กลุ่มแรกต้องการกำจัดปัญหาปัญหาการซื้อเสียง การทุจริตคอร์รัปชัน และเผด็จการรัฐสภาของ “ระบบทักษิณ” แต่สิ่งที่กลุ่มหลังต้องการ คือ อุดมการณ์ประชาธิปไตยที่ตีความว่า การเลือกตั้ง เท่ากับ ประชาธิปไตย

ความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยในสมัยปัจจุบันได้กลายเป็นการปลุกระดมมวลชนให้ออกมาต่อต้านรัฐบาลฝ่ายตรงข้ามด้วยวิธีการรุนแรง การใช้ประชาชนเป็นเครื่องมือของการต่อสู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนเองอย่างสุดโต่ง การบีบบังคับให้ประชาชนต้องเลือกข้าง และการใช้สื่อเป็นเครื่องมือโจมตีฝ่ายตรงข้ามให้กลายเป็นผู้ร้าย โดยที่ไม่คำนึงถึงความแตกต่าง กฎหมาย เหตุผลและเสียงข้างมากตามหลักการประชาธิปไตย ความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมที่หาข้อยุติไม่ได้จึงได้เปิดทางให้กองทัพทำรัฐประหารเพื่อแก้ปัญหาซึ่งเป็นวิธีการที่ขัดกับหลักการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองตามหลักสากลของประเทศประชาธิปไตยทั่วไป ดังที่ Wilkinson (กษิร ชิมีสุข [แปล], 2557) อธิบายว่า หลักการสำคัญในการใช้กำลังอย่างถูกต้องในรัฐเสรีนิยมประชาธิปไตยคือหลักการใช้กำลังให้น้อยที่สุด (doctrine of minimal force) โดยใช้กองกำลังตำรวจที่ต้องอาศัยความมีวินัย ความเป็นมืออาชีพอย่างสูงและความเป็นกลางทางการเมืองในการขัดขวาง ยับยั้งหรือจำกัดความรุนแรงในกรณีที่น่าเป็น ซึ่งไม่เพียงแต่ใช้ได้กับการควบคุมการชุมนุม การเดินขบวนประท้วงเท่านั้นแต่เป็นการรับมือกับกลุ่มผู้ใช้อาวุธเพื่อปกป้องสาธารณชนและให้กลุ่มผู้ใช้อาวุธยอมแพ้อย่างสันติ โดยรัฐเสรีนิยมประชาธิปไตยทั้งหมด กองทัพถือเป็นปรากราดานสุดท้ายในการป้องกันและปราบปรามความไม่สงบภายในรัฐ แต่จรรยาบรรณของความขัดแย้งของสังคมไทยกลับไม่สามารถหาทางออกด้วยกระบวนการประชาธิปไตยซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าประชาธิปไตยไทยอ่อนแอ (ลิขิต ธีรเวคิน, 2546)

ผลกระทบสำคัญของการชุมนุมประท้วงรัฐบาลและการใช้ความรุนแรงระหว่างประชาชนกับประชาชนในรอบทศวรรษนี้ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดความแตกแยกของคนไทยด้วยกันเท่านั้น แต่ยังนำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มอำนาจทางการเมืองที่ไม่ใช่รัฐซึ่งมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการของประเทศ หรือที่เรียกว่า รัฐในรัฐ ทุกครั้งของการชุมนุมความไม่สงบเสถียรภาพทางการเมืองได้ส่งผลให้ประเทศไทยประสบปัญหาการพัฒนาด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง ดังรายงานจาก The Fund for Peace หรือกองทุนเพื่อสันติภาพ องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรสัญชาติอเมริกันซึ่งได้ทำดัชนีชี้วัดความเป็นรัฐบอบบาง (fragile state) ของประเทศต่างๆทั่วโลกที่เริ่มจัดอันดับในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งพิจารณาหลักเกณฑ์ความเป็นรัฐล้มเหลวจากดัชนีชี้วัดด้านต่างๆ ดังนี้ (Fun For Peace, 2014)

ดัชนีชี้วัดทางด้านสังคม พิจารณาจาก

1. แรกกดดันจากปัญหาความหนาแน่นของประชากร
2. การอพยพย้ายถิ่นฐานของประชากร
3. ความตึงเครียดและความรุนแรงระหว่างประชาชนกลุ่มต่างๆ
4. การเคลื่อนย้ายทรัพยากรมนุษย์หรือปัญหาสมองไหล

ดัชนีชี้วัดทางด้านเศรษฐกิจ พิจารณาจาก

5. ความไม่สม่ำเสมอของการพัฒนาเศรษฐกิจ
6. ความยากจนและความตกต่ำทางเศรษฐกิจ

ดัชนีชี้วัดทางการเมือง พิจารณาจาก

7. ความชอบธรรมของรัฐ การคอร์รัปชันและไม่ได้เป็นตัวแทนของประชาชน
8. ความเสื่อมของบริการสาธารณะ
9. การละเมิดสิทธิมนุษยชนและกฎหมาย
10. กลไกการทำงานเช่น “รัฐในรัฐ”
11. การเพิ่มขึ้นของความขัดแย้งระหว่างชนชั้นนำ
12. การแทรกแซงจากรัฐภายนอก

โดยเกณฑ์การประเมินของ The Fund For Peace (2014) ได้จัดอันดับให้ประเทศไทยอยู่ในเกณฑ์ **รัฐควรระวังว่าจะล้มเหลว (high warning)** ในระหว่าง พ.ศ.2549-2557 อันเป็นช่วงที่ประเทศไทยเกิดเหตุการณ์ความรุนแรง แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ความขัดแย้งทางการเมืองเป็นสาเหตุสำคัญของความล้มเหลวของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประเทศไทย ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือประชาชนทั่วไปจึงจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางการจัดการปัญหาความขัดแย้งจากต้นเหตุอย่างยั่งยืน เพราะถึงแม้ว่าความขัดแย้งจะเป็นเรื่องธรรมดาในสังคมมนุษย์ แต่ก็ไม่ควรไม่มีใครต้องบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากเหตุการณ์ความรุนแรงอันเป็นผลมาจากความขัดแย้งทางการเมือง

บทบาทของการศึกษากับการจัดการความขัดแย้งทางการเมือง

ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองไทยในสังคมไทยเป็นปัญหาสำคัญที่จำเป็นต้องแก้ไขและพัฒนาความสัมพันธ์เพื่อให้คนในสังคมไทยสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ในบริบทของบทความนี้จึงมุ่งเน้นถึงบทบาทของการศึกษาในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งในสังคม เพราะธรรมชาติของการศึกษาเป็นระบบที่มีความซับซ้อนและมีหน้าที่สำคัญในการปลูกฝังบริบททางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม (UNICEF, 2000) และเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสารวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรยาบรรณความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้น อนาคตของประเทศชาติจึงขึ้นอยู่กับการทำหน้าที่โรงเรียนเป็นสำคัญ (ป. มหาจันทร์, 2547) นอกจากนี้การศึกษายังเป็นกระบวนการขัดกลางทางสังคมที่พัฒนาความรู้ ทักษะการดำเนินชีวิต และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้กับผู้เรียนแล้ว การศึกษายังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความร่วมมือและความเข้าใจระหว่างบุคคลเช่นกัน (Seitz, 2004)

จากการศึกษาแนวคิดและบทบาทของการศึกษาในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้ง พบว่า การศึกษามีบทบาทสำคัญทั้งในด้านของการป้องกันปัญหา การประสานรอยร้าวของคนในสังคม การแก้ปัญหาความขัดแย้ง และการพัฒนาให้คนในสังคมมีความเข้าใจอันดีระหว่างกัน แนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยการศึกษาที่นักวิชาการ นักการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งหน่วยงานสำคัญอย่าง UNICEF ให้ความสำคัญอย่างมากในการแก้ปัญหาความขัดแย้งของคนในสังคม คือ สันติศึกษา (peace education) ซึ่งเป็นวิธีการที่จัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความอดทนต่อความแตกต่างที่เกิดขึ้นในสังคมและจัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้อย่างถูกวิธี เพราะปรัชญาพื้นฐานของสันติศึกษาให้ความสำคัญกับเรื่องต่างๆ ได้แก่ (เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์, 2554)

1. ความมั่นคงของมนุษย์โดยรวมซึ่งอยู่เหนือความสำคัญของความเป็นชาติ
2. การคุ้มครองสิทธิการเป็นประชากรโลกโดยไม่ถูกเลือกรับกับสิทธิในฐานะของผู้อื่น
3. การกระทำต่อกันในสถานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์ดุจเดียวกัน
4. ความชอบธรรมเป็นสิ่งที่แตกต่างหรืออยู่ในวัฒนธรรมที่ต่างไป
5. สิทธิของมนุษย์แต่ละคนบนพื้นโลกในครอบครองทรัพย์สินและการแลกเปลี่ยนที่เท่ากัน
6. สิทธิที่จะได้รับการต้อนรับอย่างเท่าเทียมไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็ตาม
7. สิทธิที่ควรปกป้องมนุษย์จากความรุนแรง
8. การยอมรับในสิทธิของผู้อื่น และพร้อมที่จะเข้าใจสังคมและวิถีการปกครองของผู้คนในสังคมที่แตกต่างจากตน ไม่มองว่าตนดีกว่าผู้อื่น
9. สิทธิที่จะได้รับและเข้าถึงการพัฒนาและปกครองโดยประชาชนในรูปแบบของประชาธิปไตย

จากปรัชญาพื้นฐานของสันติศึกษาจึงกล่าวได้ว่าสันติศึกษาให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับสิทธิ ความเสมอภาค การเคารพความเป็นมนุษย์ของทุกคนอย่างเท่าเทียมกันและการจัดการปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรง การจัดการความขัดแย้งที่มีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องอยู่ในสังคมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ประชาธิปไตยเพื่อให้เกิดการเคารพและเห็นคุณค่าของความหลากหลายและแตกต่างระหว่างกันในสังคม โดยปรัชญาพื้นฐานของสันติศึกษาสามารถประยุกต์เข้าสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอน ได้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

Fountain (1999) ด้วยการสนับสนุนจากองค์การ UNICEF ได้นำแนวคิดสันติศึกษาเข้าสู่การจัดการเรียนการสอน โดยเสนอว่า สันติศึกษาเป็นการศึกษาที่ช่วยให้นักเรียนสามารถป้องกันความขัดแย้งและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติภาพ เมื่อความขัดแย้งนั้นเกิดขึ้นทั้งภายในตนเอง ระหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่ม ระดับชาติและระดับนานาชาติได้ สันติศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ด้านสติปัญญา จิตพิสัยและพฤติกรรมของนักเรียน โดยสามารถส่งเสริมสันติภาพศึกษาทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ดังนี้

1. สันติศึกษาภายในโรงเรียน สามารถทำได้โดย

1.1 การพัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียน สันติศึกษาจะมีประสิทธิภาพมากที่สุดเมื่อมีการเรียนรู้ทักษะสันติวิธีและทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างกระตือรือร้นและถูกจัดรูปแบบโดยสภาพแวดล้อมของ

โรงเรียน หลักการสำคัญของสันติศึกษาในหลายๆ ประเทศ คือ การพัฒนาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้กลายเป็นโลกเล็กๆ ที่มีการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

1.2 การพัฒนาหลักสูตร ในหลายๆประเทศที่พัฒนาหลักสูตรสันติศึกษามักจะประกอบด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวกับธีม (themes) ทั้งการติดต่อสื่อสาร การร่วมมือและการแก้ปัญหา ตัวอย่างการจัดการศึกษาเพื่อลดความขัดแย้งตามแนวคิดสันติภาพศึกษา สามารถศึกษาจากกรณีตัวอย่าง “ความอดทนของความแตกต่างในศรีลังกา” ดังนี้ (Fountain, 1999)

ตารางที่ 2 การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในชั้นเรียน

การจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาเรื่อง “ความอดทนต่อความแตกต่างในศรีลังกา”	
วัตถุประสงค์ (objective)	เพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจและมีความอดทนต่อความแตกต่างของบุคคลในด้านของศาสนา วัฒนธรรม ค่านิยมส่วนบุคคลและระบบความเชื่อ
ขั้นเตรียมการสอน (preparation)	1. เลือกรูปแบบของความแตกต่างที่ต้องการให้นักเรียนศึกษา เช่น ความแตกต่างทางศาสนา ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ความแตกต่างด้านสัญชาติ ความแตกต่างด้านอาชีพ ความแตกต่างทางสติปัญญาและความแตกต่างส่วนบุคคลและเจตคติ 2. ให้นักเรียนศึกษาความแตกต่างเหล่านี้โดยการวิเคราะห์พื้นฐาน แหล่งกำเนิด พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น โดยอาจจะมิกิจกรรมทั้งบทเรียนตามหลักสูตร (formal lesson) การเรียนรู้ด้วยตนเอง (self-learning) การอ่าน (reading) การบ้าน (home assignment) หรือการเชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้ (bringing outside speaker) เป็นต้น
กิจกรรม (activities)	นักเรียนทุกคนในชั้นเรียนควรมีคู่ โดยเลือก 1 คนเป็น A และอีก 1 คนเป็น B ในแต่ละคู่ ให้นักเรียน A คิดว่าตนเองสวมบทบาทเป็นตัวแทนของความเชื่อหรือหนึ่งเชื้อชาติหรือความแตกต่างที่เลือก และอีกคนก็จะสวมบทบาทความเชื่อหนึ่งความเชื่อหรือเชื้อชาติที่แตกต่างกัน จากนั้นให้ A พูดยตามบท (script) เช่นเป็นตัวแทนของชาวคริสต์ 5 นาที และให้ B ฟังอย่างเอาใจใส่ โดย B สามารถตั้งคำถามเพื่อความกระจ่างมากขึ้น แต่ไม่อนุญาตให้โต้แย้ง เมื่อ A พูดยจบก็ให้ B พูดยตามบทที่แตกต่างกันไป เช่น B เป็นชาวพุทธ โดยให้ A เป็นผู้ฟังอย่างตั้งใจ
ขั้นสะท้อน (reflection)	ตั้งคำถามเพื่อที่จะอภิปราย (reflection: suggest question to lead the discussion) 1. นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรเมื่อฟังเพื่อนที่มีความแตกต่างจากนักเรียน 2. นักเรียนพบว่ามันเป็นเรื่องที่ยากลำบากที่จะฟังหรือไม่ อะไรที่ทำให้เกิดความรูสึกนั้นในตัวนักเรียน 3. นักเรียนคิดว่านักเรียนสามารถเอาชนะความรู้สึกที่ยากที่ฟังนี้ได้อย่างไร

(ที่มา: Fountain (1999, pp.18-19)

2. สันติศึกษาภายนอกโรงเรียน สันติภาพศึกษาตามแนวคิดของ UNICEF ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น แต่หน่วยงานของ UNICEF ในประเทศต่างๆ ยังได้มีการพัฒนาโครงการการศึกษาออกโรงเรียนและโครงการภาคฤดูร้อน ที่มุ่งเน้นกิจกรรมต่างๆ ทั้งการเข้าค่ายเพื่อเยาวชน (camp) โครงการกีฬาและสันทนาการ (sport and recreation programs) กลุ่มและสโมสรเยาวชน (youth groups and club) การฝึกฝนเพื่อเป็นผู้นำชุมชน (training for community leaders) การจัดอบรมสันติศึกษาสำหรับผู้ปกครอง (workshop for parents on peace education) การฝึกอบรมการใช้สื่อเพื่อลดความรุนแรง (media training) เปิดช่องทางอื่นๆ ของการสื่อสาร (other channel of communication) นิตยสารเพื่อเยาวชน (magazine for young people) การดูภาพยนตร์ (travelling theatre) การสร้างละครหุ่นกระบอกเพื่อร่วมกันอภิปรายในประเด็นที่อ่อนไหวเพื่อพัฒนาความอ่อนไหว

และความเข้าใจผู้อื่น (puppetry) การใช้สื่อวิทยุและโทรทัศน์ในการเผยแพร่ความตระหนักของสันติภาพและประเด็นความขัดแย้ง (television and radio spots) การใช้สื่อภาพเคลื่อนไหวเพื่อถ่ายทอดมโนทัศน์เกี่ยวกับสันติภาพและความขัดแย้งไปสู่ผู้ชมจำนวนมากได้เร็วมากขึ้น (animation) การจัดแคมเปญสันติภาพ (peace campaigns) การจัดแข่งขันและนิทรรศการ (contest and exhibition) รวมทั้ง การฟื้นฟูวัฒนธรรมของการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคม (revitalizing traditional modes of peacemaking) เพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้วิธีการจัดการกับปัญหาในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง

นอกจากแนวคิดการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่อยู่บนพื้นฐานของ “สันติศึกษา” แล้ว ยังมีนักวิชาการอีกหลายท่านได้เสนอ บทบาทของการศึกษาในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่สอดคล้องกับแนวคิดสันติศึกษา กล่าวคือ การมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาให้นักเรียนเป็นผู้ที่แก้ปัญหาอย่างสันติวิธี แต่มีจุดเน้นที่แตกต่างกันออกไป ดังเช่น Seitz (2004) ที่เสนอการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน เขากล่าวว่าปัจจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้ มีบทบาทสำคัญในการออกแบบระบบการศึกษาที่สามารถจัดการความขัดแย้งภายในโรงเรียนได้

1. สิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างของการศึกษาต้องมีความครอบคลุมและบูรณาการเท่าที่เป็นไปได้ เช่น ให้ความเท่าเทียมกับทุกกลุ่มของประชากรและสะท้อนความหลากหลายทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในหลักสูตรการศึกษา
2. สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการศึกษาควรมีการปฏิบัติการเรียนรู้วัฒนธรรมประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการสร้างสรรคแนวทางการจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ และในขณะเดียวกันจะต้องปลูกฝังในสภาพแวดล้อมของการศึกษาประชาธิปไตยที่ทุกพลังทางสังคมมีส่วนร่วมในการสร้างระบบการศึกษาที่สอดคล้องต้องกัน
3. สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการศึกษาจะต้องให้ความสำคัญตั้งแต่ความหลากหลายในสังคมไปจนถึงระดับใหญ่ขึ้น โดยยินยอมให้เกิดการพัฒนาโมทัศน์ของความหลากหลายรวมทั้งเอกลักษณ์ส่วนบุคคลที่ความตระหนักในความหลากหลายและความแตกต่างสามารถประสานกันได้เพื่อคุณสมบัติของความอดทนและความเห็นอกเห็นใจกัน

การปัญหาความขัดแย้งสร้างสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่ส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตยดังกล่าว สอดคล้อง แนวคิดกับศาสตราจารย์เดวีส์แห่งมหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮม (Davies, 2004) ที่เสนอว่า โรงเรียนสามารถขัดขวางกระบวนการที่นำไปสู่ความรุนแรงได้ โดยองค์ประกอบของโรงเรียนที่สามารถจัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้นั้นมี 10 ประการ ดังนี้

1. การดำรงอยู่ของรูปแบบของการประชุมเพื่อความขัดแย้งเชิงบวก (ทั้งในรูปแบบของการจัดตั้งสถานักเรียน การเป็นผู้แทนการปกครอง การเป็นผู้แทนในคณะกรรมการหลักสูตร การเข้าร่วมสภาผู้เยาว์ และการสนับสนุนสมาคมนักเรียน)
2. การจัดรูปแบบและแนวทางที่สร้างบทสนทนา การปรึกษาหารือ การติดต่อสัมพันธ์กัน การถกเถียง การเปลี่ยนข่าวสาร การเอาใจใส่กันและกัน การให้ผลสะท้อนกลับและการรับฟังระหว่างนักเรียนกับนักเรียนระหว่างครูต่อนักเรียนและระหว่างนักเรียนกับครู โดยให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน
3. การให้กำลังใจเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของกันและกันที่ไม่ให้เกิดการแบ่งแยกหรือการแยกตามเชื้อชาติ ศาสนา เพศและวัฒนธรรม ส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์ส่วนบุคคลโดยที่พยายามหลอมรวมความแตกต่างทาง อัตลักษณ์และวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ไม่ใช่สังคมที่เน้นวัฒนธรรมบริสุทธิ์เท่านั้น
4. การสอนเชิงวิพากษ์ และการศึกษาทางการเมืองที่เน้นความไม่เสมอภาคด้านต่างๆ เช่น ชนชั้น เชื้อชาติ เพศ และความพิการ ตลอดจนความไม่เท่าเทียมกันทั่วโลก และบรรจุการวิเคราะห์ทางภาษาและสื่อ
5. ให้ความสำคัญกับสิทธิและความรับผิดชอบต่อผู้เรียนคนอื่นๆ
6. เรียนรู้แผนผังความขัดแย้ง ทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้งและการจัดการเพื่อนนักเรียนและครูที่จะนำไปสู่พฤติกรรมใหม่และการสะท้อนกลับ
7. การยอมรับความรู้และวัฒนธรรมของการใช้หลักเหตุผลในการแก้ปัญหา
8. ความคิดสร้างสรรค์ การละเล่นและความมีอารมณ์ขันจะช่วยสมานผู้คนและหยุดความเชื่อส่วนบุคคล

9. การเป็นแบบอย่างของครูในการต่อต้านการทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์และการส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติ การต่อต้านความอยุติธรรม

10. ลองเสี่ยงที่จะทำและวางขีดจำกัดของการทดสอบที่ผลักดันให้โรงเรียนไปสู่ขอบเขตของความสับสน วุ่นวาย เพื่อให้การจัดการกับความขัดแย้งที่สร้างสรรค์ขึ้นในโรงเรียน

การสร้างวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตยในโรงเรียนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งเพราะในแต่ละวันนักเรียนใช้เวลาอยู่ร่วมกันกับคนอื่น ๆ ทั้งเพื่อน ครูอาจารย์และบุคคลากรต่างๆ ในสังคมโรงเรียนเป็นเวลานาน สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของโรงเรียนจึงควรให้ความสำคัญกับการเคารพ การไม่ละเมิดสิทธิซึ่งกันและกัน รวมทั้งการฝึกฝนทักษะต่างๆ ที่จำเป็นต่อการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธีเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนที่จะพวกเขาเหล่านั้นจะออกสู่โลกแห่งความเป็นจริง

อีกหนึ่งแนวทางที่มีความสำคัญต่อการจัดการปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง คือ การเจรจาไกล่เกลี่ย โดยคนกลางเพื่อให้ประสานประโยชน์ระหว่างคู่ขัดแย้งทางการเมืองซึ่งเป็นวิธีการที่ให้ผู้คนที่สามซึ่งไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ระหว่างคู่ขัดแย้งทางการเมืองเข้ามาดำเนินการเจรจาเพื่อประสานผลประโยชน์ระหว่างกัน การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเป็นแนวทางการแก้ความขัดแย้งด้วยแนวทางสันติวิธี โดยบุคคลที่สามซึ่งเป็นที่ยอมรับ เป็นบุคคลที่มีอำนาจการตัดสินใจจำกัดหรือไม่มีเลย ไม่บังคับว่าคู่ขัดแย้งจะต้องปฏิบัติตาม แต่การเป็นการช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยความสมัครใจ โดยเข้าไปแทรกแซง เปลี่ยนมุมมอง พฤติกรรมด้วยการพูดคุยและไม่ผูกพันทางกฎหมาย (ชลัท ประเทืองรัตนา, 2555) บุคคลสำคัญในกระบวนการไกล่เกลี่ย คือ คนกลาง ซึ่งคนกลางจะเป็นบุคคลที่จะต้องได้รับการฝึกฝนให้เกิดทักษะที่จำเป็นต่อการพูดคุยเพื่อให้คู่กรณีได้รับผลประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย หรือสถานการณ์ที่เรียกว่า win-win การจัดการศึกษาอบรมเพื่อการพัฒนาคนกลางจึงมีความสำคัญอย่างมากและสามารถดำเนินการสอนและฝึกฝนได้ในทุกระดับของการศึกษา

จากการศึกษาพบว่าโครงการศึกษาอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับการอบรมเพื่อพัฒนาคนกลางเกิดขึ้นตั้งแต่ศตวรรษที่ 1970 ในสหรัฐอเมริกา Moore (วันชัย วัฒนศัพท์และคณะ, 2542) อธิบายว่า ในปัจจุบันมีโครงการและหลักสูตรการศึกษา 6 ประเภทที่บุคคลสามารถหาความรู้และทักษะในทฤษฎีเจรจาไกล่เกลี่ย ทั้ง 1) หลักสูตรระยะสั้นเกี่ยวกับเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง 2) โครงการอบรมระยะยาว 3) โครงการให้ประกาศนียบัตรทางการจัดการความขัดแย้งในมหาวิทยาลัย 4) หลักสูตรในโรงเรียน 5) หลักสูตรระดับปริญญาในสาขาความขัดแย้ง และ 6) หลักสูตรด้านการติดตามผล ตัวอย่างเช่น หลักสูตรการจัดการความไกล่เกลี่ยและเจรจาระดับมหาวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University) ซึ่งมีการเปิดรายวิชา การเจรจาต่อรอง (negotiation) เป็นวิชาเฉพาะชั้นในมหาวิทยาลัย โดยในรายวิชานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (Stanford University, 2016)

1. พัฒนาความเข้าใจด้านการเจรจาต่อรอง และความตระหนักตนเองในฐานะผู้เจรจาต่อรอง
2. ให้เครื่องมือและแนวคิดที่จำเป็นต่อการวิเคราะห์และการเตรียมตัวเพื่อการเจรจา
3. ส่งเสริมทักษะการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลางผ่านบทบาทสมมุติ การสะท้อนตนเองและการให้ข้อมูลย้อนกลับ
4. จัดการเรียนการสอนวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์การเจรจาของตนเอง

นอกจากการเปิดรายวิชาในมหาวิทยาลัยดังกล่าวแล้ว มหาวิทยาลัยนอร์ทเวสเทิร์น (Northwestern University) สหรัฐอเมริกา ยังให้จัดโปรแกรมอบรมกระบวนการไกล่เกลี่ยเจรจาโดยคนกลางชั้นในมหาวิทยาลัย เปิดโอกาสให้ผู้สนใจสามารถเข้าเรียนได้ เมื่อเรียนครบตามเวลาจะได้รับประกาศนียบัตรรับรอง โดยมีรายละเอียดของโปรแกรม ดังนี้ (Northwestern University, 2016)

ตารางที่ 3 ตัวอย่างการจัดโปรแกรมอบรมกระบวนการไกล่เกลี่ยเจรจาโดยคนกลาง

โปรแกรมการอบรมการไกล่เกลี่ยเจรจาของมหาวิทยาลัยนอร์ทเวสเทิร์น	
เป้าหมาย	1. เพื่อให้เกิดทักษะที่จำเป็นต่อการการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีผลประโยชน์ซ้อนกันเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา 2. มีส่วนร่วมในสถานการณ์จำลองการเจรจาเพื่อพัฒนาความเข้าใจในด้านกระบวนการเจรจา 3. ทำงานร่วมกับโค้ช (coach) ที่มีประสบการณ์ด้านการไกล่เกลี่ยเจรจามาอย่างซ้ำซ้อน 4. สร้างมาตรฐานการปฏิบัติงานเพื่อประเมินการทำงานของตนเอง 5. เรียนรู้เกี่ยวกับหลักจริยศาสตร์ โอกาสในการไกล่เกลี่ยเจรจาทางการค้าและการสวมบทบาทอนุญาโตตุลาการ รวมทั้งวิธีการปฏิบัติในฐานะของผู้ไกล่เกลี่ยเจรจา
ระยะเวลา	5 วัน 40 ชั่วโมง
รางวัล	เมื่อเข้าอบรมครบตามวันเวลาที่กำหนด ผู้เข้าอบรมทุกคนจะได้รับเกียรติบัตรรับรอง

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นจึงกล่าวได้ว่า การจัดอบรมหรือการเปิดหลักสูตรสำหรับการพัฒนาคนกลางเพื่อเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเจรจาเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้และกำหนดเป็นหลักสูตรวิธีการเรียนการสอน การฝึกปฏิบัติและการประเมินผลอย่างเป็นทางการในมหาวิทยาลัยของไทยเพื่อพัฒนาทักษะและความรู้ในด้านที่เป็นประโยชน์ต่อการเจรจาทั้งความสามารถในการฟัง ความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา ความสามารถในการใช้ภาษาที่ชัดเจนและเป็นกลางในการพูดและการเขียน ความรู้สึกลึกต่อความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ เพศ ค่านิยมและวัฒนธรรมของคู่พิพาท บทบาทในการกระตุ้นหรือสนับสนุน ความสามารถในการช่วยคู่พิพาทเลือกแนวทางที่สร้างสรรค์ ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ย สิทธิตามกฎหมายและมาตรฐานทางจริยธรรม รวมทั้งทักษะอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง

บทสรุป

ความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทยเป็นความขัดแย้งที่มีพื้นฐานมาจากความแตกต่างทางด้านอุดมการณ์ ประสบการณ์และความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกัน รวมทั้งความไม่สมดุลระหว่างความต้องการของประชาชนกับการใช้อำนาจของรัฐ โดย 8 ทศวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความขัดแย้งทางการเมืองไทยได้พัฒนาและขยายวงกว้างขึ้น จากความขัดแย้งระหว่างชนชั้นนำทางการเมืองเป็นความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับประชาชนด้วยกันและนำไปสู่การใช้กำลัง ความรุนแรงและความแตกแยกกันในสังคม แม้ว่าปัจจุบันประเทศไทยจะอยู่สถานะสงบ ไร้การชุมนุมและการเดินขบวนประท้วงของกลุ่มการเมืองต่างๆ แต่ก็ไม่มีอะไรสามารถรับประกันได้ว่าเหตุการณ์ความรุนแรงที่เคยเกิดขึ้นในอดีตจะปรากฏอีกครั้งหรือไม่ ดังนั้น ครู อาจารย์ นักการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องการศึกษาที่จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมเยาวชน นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไปให้มีความพร้อมต่อการจัดการความขัดแย้งทางการเมือง โดยการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองนั้นสามารถดำเนินการผ่านการศึกษาเพราะการศึกษาเป็นวิธีการที่อบรม ชัดถลาและถ่ายทอดองค์ความรู้ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง และยังพื้นฐานสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล รวมทั้งมีความสำคัญต่อการเตรียมคนให้พร้อมต่อการเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งในอนาคต การจัดการศึกษาเพื่อฝึกฝนให้นักเรียนเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สามารถดำเนินการสอนได้ในทุกระดับทั้งในระดับโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ดังนี้ 1) การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในชั้นเรียน 2) การสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน และ 3) การจัดการศึกษาพัฒนาคนกลางในการไกล่เกลี่ยเจรจาในมหาวิทยาลัย การศึกษาจึงไม่เพียงแต่มีเป้าหมายสำคัญเพื่อฝึกฝนให้ผู้เรียนเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นในการจัดการความขัดแย้ง เกิดความเข้าใจ ความเคารพและเห็นคุณค่าของความเป็นปัจเจกบุคคลและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการเรียนรู้วิธีการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองด้วยสันติวิธี เพื่อให้คนในสังคมสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกันอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ครูและคณาจารย์ควรให้ความสำคัญกับการจำลองสถานการณ์ความขัดแย้งหรือยกตัวอย่างกรณีศึกษาความขัดแย้งในสังคมไทยในชั้นเรียนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้กระบวนการแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริงโดยใช้สันติวิธี
2. สถานศึกษาทั้งในระดับโรงเรียนและมหาวิทยาลัยควรเปิดโอกาสให้นักเรียนนักศึกษาที่มีส่วนร่วมในการรับรู้ วิพากษ์วิจารณ์และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจการหรือนโยบายที่เกี่ยวข้องกับทุกคนในองค์กรอันเป็นการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยในการอยู่ร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

- กษิร ชิพเป็นสุข [แปล]. (2557). **ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความรู้ฉบับพกพา** (แปลจาก International relationship, Wilkinson, P.). กรุงเทพฯ: OpenWorlds.
- เกษียร เตชพีระ. (2553). **สงครามระหว่างสี ก่อนถึงจุดที่ไม่อาจหวนกลับ**. กรุงเทพฯ: OpenBooks.
- ชลัท ประเทืองรัตน. (2555). การไกล่เกลี่ยคนกลางและการแก้ไขความขัดแย้ง (Mediation and conflict resolution). **วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์**, 6(3), 51-76.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2544). **ประวัติศาสตร์การเมืองไทย 2475-2500**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2546). **14 ตุลา บันทึกประวัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- นารวีวรรณ กลิ่นรัตน์. (2550). **การมีส่วนร่วมทางการเมืองของชนชั้นกลางไทยในกระแสโลกาภิวัตน์**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2553). **อำนาจการเมืองไทยลำดับที่ 3 การเมืองของเสื้อแดง** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: OpenBooks
- ปิยะนาถ บุนนาค. (2550). **ประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ (ตั้งแต่การทำสนธิสัญญาบาวริง ถึง เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516)**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์. (2554). **ทฤษฎีสันติภาพ ความขัดแย้งและความรุนแรง.ศุนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี**. [Online]. Available: http://www.peace.mahidol.ac.th/th/doc_powerpoint/Peace%20Theory_Permsak.pdf [2559, กันยายน 30].
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2546). **ประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองไทย**. กรุงเทพฯ: แม็ค.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2557). **ความขัดแย้งและการแก้ปัญหา**. [Online]. Available: http://kpi.ac.th/media/pdf/M7_162.pdf [2559, กันยายน 30].
- วันชัย วัฒนศัพท์และคณะ [แปล]. (2542). **กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง:ยุทธศาสตร์การนำไปใช้เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง** (The mediation process: Practical strategies for resolving conflict, Moore, C. W.). ขอนแก่น: สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Crawford.D. and Bodine.R. (1996). **Conflict resolution education: A guide to implementing programs in schools, youth-serving organizations and community and juvenile justice settings**. Washington, D.C.: U.S. Department of Education and Department of Justice.
- Fountain.S. (1999). **Peace education in UNICEF**. New York: UNICEF.
- Gollob.R., et al. (2010). **Educating for democracy: Background materials on democratic citizenship and human rights education for teachers**. Belgium: Council of Europe Publishing.

- Seitz.K. (2004). **Education and conflict: The role of education in the creation, prevention and resolution of societal crises-consequences for development cooperation**. Eschborn: Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ).
- The Fun for Peace. (2014). **Fragile States Index 2014**. Washington D.C.: The Fund for Peace.
- UNICEF. (2000). **Defining quality in education**. The meeting of the international working group on education Florence Italy. New York: UNICEF.
- Northwestern University. (2016). **Mediation training certificate program**. [Online]. Available: <http://sps.northwestern.edu/program-areas/professional-development/mediation-training/> [2016, September 30].
- Stanford University. (2016). **Gould Negotiation and Mediation Program**. [Online]. Available: <https://law.stanford.edu/gould-negotiation-and-mediation-program> [2016, September 30].

The 3rd Kamphaeng Phet Rajabhat University
National Conference